

Kirjasto on tulevaisuuden tekijä – Designing the Future Library

Posted on [14.9.2012](#) by [Eeva-Liisa Viitala](#)

[1](#)

Helsingin kaupunginkirjasto, Helsingin yliopiston kirjasto ja Kansalliskirjasto järjestivät yhteistyönä 13.8.2012 kirjastoarkkitehtuuriseminaarin Designing the Future Library osana IFLA-konferenssin ohjelmaa. Kutsuvierasseminaari oli englanninkielinen ja siihen osallistui 170 henkilöä Aasiasta, Afrikasta, Euroopasta ja Yhdysvalloista. Useilla heistä oli alkamassa tai juuri käynnissä kirjaston rakennushanke.

Kirjastoalan 78. kansainvälinen IFLA-konferenssi järjestettiin Helsingissä kuluvaan elokuun 11.-17. päivänä teemalla *Libraries Now! – Inspiring, Surprising, Empowering*. Pääosa runsaasta ohjelmasta keskittyi Messukeskukseen, mutta varsinkin vapaamuotoisina tilaisuuksina ja tapahtumina se levittäytyi IFLA-viikon aikana myös ympäri kaupunkia. Konferenssiin osallistujia oli lähes 4000.

Helsingin ydinkeskustaan kuluneena kesänä valmistunut Kaisa-talo, jossa Helsingin yliopiston uusi pääkirjasto sijaitsee, on näyttävä osa Helsingin yliopiston World Design Capital Helsinki 2012 – vuoden teemoja ja hankkeita. Rakennus, sen tilat ja tarjottavat kirjastopalvelut on suunniteltu niin, että pääosassa ovat tiedon tarvitsijat ja sen erilaiset käyttäjät: hiljaiset työskentelijät, ryhmätyöntekijät, sähköisten ja painettujen aineistojen selailijat, neuvontaa ja tiedonhankinnan opastusta kaipaavat, tauolla rentoutuvat ja tietenkin perinteisten lainauspalvelujen käyttäjät.

Älyllistä designia –projektissa käytetyt palvelumuotoilun menetelmät uudistavat koko Helsingin yliopiston kirjaston, eivät vain Keskustakampuksen kirjaston palveluja.

Vuosisatojen ja vuorovaikutusten virrassa

Oli täysosuma, että kansainvälisille kirjastoalaa edustaville vieraille tarjoutui juuri nyt näkymä Helsingin yliopistoon, sen upouuteen kirjastorakennukseen ja pian avattavaan pääkirjastoon Helsingin ydinkeskustassa Kaisaniemessä.

Valokuvista ja kartoista havainnollistui myös Senaatintorin ympäristön vanha arkkitehtuurikokonaisuus ja Kansalliskirjaston sijainti, aivan sen läheisyyteen valmistunut Kaisa-

talo yliopiston pääkirjastoineen sekä Töölönlahden rantaan suunnitellun Helsingin kaupunginkirjaston Keskustakirjaston paikka. Todettiin olemassa olevien kirjastorakennusten ja vielä suunnitteilla olevan keskeiset sijainnit ja lyhyet välimatkat. Paikallisten näköalojen lisäksi kuulijoille ja katsojille avautui myös aikaulottuvuuksia menneeseen ja tulevaan. Tulevaisuuden kirjastoa ei voisi olla ilman perinteen ja historian kivijalkaa, mutta ei myöskään ilman taivaanrantaan tähyilyä.

Kirjastoarkkitehtuuri seminaarin aiheena merkitsi minulle pikaluotausta siihen, millä tavalla kirjastotoiminta on osa yhteiskuntaamme. Seminaarin esitykset saivat miettimään, miten kirjastotoiminnan muutokset ja fyysiset ilmentymät heijastavat yhteiskunnallisia muutoksia ja liittyvät niihin? Kysymys ei kuitenkaan ole vain muutosten myötäilystä ja peilaamisesta, kyse on myös edelläkävijyydestä ja vuorovaikutuksesta ympäröivän yhteiskunnan kanssa.

Seminaarin esityksistä välittyi vahva viesti kirjastojen yhteiskunnallisesta roolista, yhteiskuntamme ja laajemmin ajateltuna myös maailmanlaajuisesta vaikuttajatehtävästä. Tehtävä ei sinänsä välttämättä ole kovin näkyvä eikä kirjastojen ääni kovin voimakas. Varsinaisena kaikupohjana ja perustana on niiden toiminta tiedon käyttöön saattamiseksi.

Uusien kirjastorakennusten suunnittelu vahvistaa uskoa kirjastojen keskeisten palvelujen merkitykseen, minkä muotoisiksi ne tulevaisuudessa kehittyvätkin. Olennaista on, miten kirjastoissa tehtävän työn ja niiden tarjoamien tilojen anti kasvaa, elää ja vaikuttaa yhteistyökumppanien, asiakkaiden, ajatuksissa ja toiminnassa. Ja toisinpäin: vuoropuhelu asiakkaiden ja muiden sidosryhmien kanssa on kirjastoille tänään elintärkeää.

Toteutunut ja toteutumaton – molemmat läsnä

Seminaarin vetäjä, Helsingin yliopiston ensimmäinen vararehtori **Ulla-Maija Forsberg** kertoi avaussanoissaan lyhyesti, miten Helsingin monumentaalikeskustan arvot rakennukset syntyivät Senaatintorin ympärille sen jälkeen kun Helsinki sai pääkaupungin aseman 200 vuotta sitten. Rakennusten joukossa on Suomen vanhimman tieteellisen kirjaston, Kansalliskirjaston, päärakennus, jonka C. L. Engel suunnitteli vuonna 1836 ja joka valmistui vuosina 1840-45.

Helsingin kaupunginkirjaston kirjastotoimenjohtaja **Maija Berndtson** puhui viiden vuoden kuluttua Töölönlahden maisemiin valmistuvan Keskustakirjaston suunnittelun tämän hetkisestä vaiheesta ja sitä koskevista visioista. Kun tietojen, taitojen ja tarinoiden talo avautuu vuonna 2017, sitä luonnehtivat seuraavat ominaisuudet:

- asiakas on toimija
- luovuutta tukeva toimintaympäristö jokaiselle
- henkilökohtainen opastus ja ohjaus

Haasteena on suunnitella tulevaisuuden kirjasto digitaalista aikakautta varten. Maija Berndtson havainnollisti asiaa kahdella kuvalla taideteoksista, joista toinen oli hallittu asetelma ("Stilleben"), viesti uskosta järjestykseen ja harmoniaan. Toisessa sommittelun kaoottisuuden voi kokea kuvana nykyajasta, tiedon sirpaleisuudesta ja sen näennäisestä järjestyksen puutteesta. Ehkä seuraavassa kehitysvaiheessa kaaoksen takaa paljastuu piilossa oleva järjestys, kuten fraktaaleissa, joihin Berndtson viittasi.

Pitkäjänteistä kehittämistyötä

Helsingin yliopiston kirjaston ylikirjastonhoitaja, professori **Kaisa Sinikara** aloitti esityksensä kertomalla perusasioita Helsingin yliopistosta. Hän kuvasi Helsingin yliopiston kirjastotoimen 15 vuotta kestäneen kehitysvaiheen, jolloin n. 160:stä erikokoisesta kirjastotoimipisteestä kehitettiin yhtenäinen vuoden 2010 alussa syntynyt yliopiston erillislaitos, Helsingin yliopiston kirjasto.

Kirjasto koostuu neljästä tieteenalapalveluja hoitavasta kampuskirjastosta ja keskitetyistä eli kirjaston yhteisistä palveluista, joihin kuuluvat mm. aineiston hankintatoiminta, verkkotoimintoihin liittyvät tehtävät, hallinto ja ylin johto.

Pitkän kehitysvaiheen päätteeksi Keskustakampuksen kirjaston toimipisteet käyttäytymistieteellistä Minervaa lukuun ottamatta pääsivät kesällä 2012 saman katon alle Kaisa-talon kirjastotilaan, joka nimettiin Helsingin yliopiston pääkirjastoksi. Sen suunnittelun avainsanoja olivat

- monipuolisuus
- joustavuus
- muunneltavuus
- vuorovaikutteisuuden tukeminen

Älyllistä designia –projektin palvelumuotoiluhankkeessa keskityttiin opiskelijapalveluihin. Sinikara esitteli kirjaston asiakastyypit Pistäytyjän, Palveltavan, Penkojan ja Pesiytyjän. Hahmot luotiin projektissa asiakaspalvelutehtävissä toimivien kokemusten perusteella. Asiakastyyppejä käytetään lähtökohtana palvelujen kehittämisessä ja tuotteistamisessa.

Tutkijapalvelujen kehittämisestä Sinikara mainitsi esimerkkinä kirjaston yhteistyön professori **Yrjö Engeströmin** ja hänen tutkijaryhmänsä kanssa. Sen piirissä on kehitetty solmutyöskentelyä, joka on kirjastotyöntekijöiden ja tutkimusryhmien uudenlaista kumppanuustoimintaa.

Esityksensä lopuksi Sinikara esitti lämpimät kiitokset Kaisa-talon uuden kirjaston suunnittelun ja rakentamisen yhteydessä tehdystä yhteistyöstä Helsingin yliopiston eri toimijoille ja rakennussuunnittelun parissa työskennelleille, mm. arkkitehdeille.

Rakennuksen synty

Seuraava esitys alkoi otteella Kaisa-talon rakentamisesta kertovasta elokuvasta. Kaksi vuotta oli tiivistetty kahteen minuuttiin. Rakennusvaiheiden seuraamisen jälkeen olikin kiinnostavaa

kuunnella, kun arkkitehti **Matti Huhtamies** Kaisa-talon suunnitelleesta Anttinen Oiva Arkkitehdit Oy:stä kertoi, mistä Kaisa-talossa on kyse. Miksi rakennus on sellainen kuin se on?

Suunnitteluun vaikuttavia tekijöitä ovat olleet mm. talon sijainti, ympäristö, rakennuksen merkittävyys, tilojen hahmottuminen sisältä käsin ja tarve erityyppisten tilojen vyöhykkeisiin. Talon ympärillä on paljon tummia punatiilirakennuksia, joita ulkoseinien materiaali mukailee. Toisaalta suuret läpinäkyvät avaukset viestivät siitä, että kyseessä on uusi, moderni rakennus. Ne kertovat myös Kaisa-talon asemasta huomattavana yliopistoon kuuluvana julkisena rakennuksena.

Kun taloa tarkastellaan sisäpuolelta, huomataan, että tilat on suunniteltu selkeiksi: mistä tahansa voi hahmottaa oman sijaintinsa. Tässä auttavat kirjaston keskellä sijaitseva, maanpäällisten seitsemän kerroksen läpi alhaalta ylös nouseva portaikko ja soikea, ylöspäin kapeneva valoaukko.

Palvelu- ja kokoelmatilat, kirjastoasiakkaiden eri tyyppiset työskentely- ja oleskelutilat sekä henkilökunnan työtilat on ryhmitelty selkeästi osiksi kokonaisuutta, josta jokainen voi löytää oman paikkansa.

Näköaloja tilaan, aikaan ja kaupunkimaisemaan

Designing the Future Library -seminaarin Porthania I:ssä pidetyn osuuden päätteeksi arkkitehti **Pauno Narjus** kertoi Kansalliskirjaston päärakennuksen uudistushankkeesta. Sen suunnittelu on vasta alkuvaiheessa. Esityksestä sai hyvän kuvan siitä, miten vaativaa on saattaa vanhaa, suojeltua arvorakennusta mm. nykyajan teknologian edellyttämään kuntoon.

Seminaarin osallistujat saivat Narjuksen esittelemistä pohjapiirroksista havainnollisen käsityksen Kansalliskirjasto-rakennuksen alkuperäisistä tiloista ja niihin kohdistuneista uudistus- ja laajennustoimista, joita on toteutettu läpi vuosikymmenten.

Valokuvat sisätiloista välittivät katsojille vaikutelmia mm. upeasta Kupolisalista, lukusaleista pylväineen ja aivan 1900-luvun alkuvuosina rakennetusta laajennusosasta, Rotundasta. Uskon, että moni läsnäolija sai virikkeen käydä omin silmin ihailmassa mitä kauneinta kirjastoarkkitehtuuria. Seminaarin esitysten tarjoamat näköalat menneeseen ja tulevaan antoivat kansainvälisille vieraille vankan pohjan tarkastella kirjastoihin tutustumisen yhteydessä myös edustavia ja tarkoituksenmukaisia kirjastotilojamme, joiden designistä me suomalaiset voimme olla ylpeitä.

Kaksi tuntia kestäneen seminaarin jälkeen osallistujat johdatettiin yhdyskäytävää myöten Porthanian ja Aleksandrian aulan kautta Kaisa-talon pääkirjastoon. Useimmat tutustuivat tiloihin nousemalla portaita pitkin ylimpään kerrokseen, jonne oli katettu buffet-illallinen.

Monista pysähtymispaikoista mieleen jäävin oli ehkä Fabianinkadun puoleinen tuleville asiakkaille tarkoitettu terassi. Kaupunkinäkömään, Kruununhaan kattojen, puistojen, kirkkojen tornien ja taivaanrannassa siintävän meren yllä väreili tyynenä iltahetkenä laskevan auringon säteiden kultainen hohde.

Teksti

Eeva-Liisa Viitala

tiedottaja

Helsingin yliopiston kirjasto

Kuvat

Päivi Lammi

Veikko Somerpuro